

Folkbokföringen (SOU 2009:75)

Yttrande från Roks, Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige, 2010-03-31

Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige, Roks, är en feministisk organisation vars uppgift är att verka mot alla former av sexualiserat våld mot kvinnor och barn. Det innefattar bland annat misshandel, våldtäkt, könsstympning, sexuella övergrepp, och trakasserier, pornografi samt prostitution. Även människohandel för sexuella ändamål och sexualiseringen av det offentliga rummet ingår i Roks arbetsområde.

Roks verksamhet fokuseras kring tre områden; medlemmar, opinionsbildning och samarbete. Området medlemmar innebär den inåtriktade verksamheten, som bland annat innefattar stöd och service till medlemsjourerna, intern utbildning och erfarenhetsutbyten samt informationsspridning. Opinionsbildning bedrivs genom olika utåtriktade aktiviteter, exempelvis tidningen Kvinnotryck, Roks hemsida, extern utbildning, mediekontakter och konferenser. Den kunskap vi har och sprider kommer dels från medlemsjourernas erfarenheter, dels från aktuell forskning. Under samverkan ingår samarbete och erfarenhetsutbyte med andra ideella och professionella aktörer både nationellt och internationellt.

Inledning

Den problemställning som uppkommer vid folkbokföring och sekretess för kvinnor och barn är något som Roks medlemsjourer dagligen arbetar med. För de kvinnor och barn som blivit utsatta för mäns våld innebär reglerna kring samtycke vid flytt, folkbokföringsreglerna vid gemensam vårdnad och växelvis boende ofta stora problem där kvinnorna tvingas försöka samarbeta med de män som använt våld och hot mot dem och deras barn. Dessutom har reglerna kring folkbokföring en viss ekonomisk betydelse för kvinnorna.

Vid sekretessmarkeringar av kvinnor och barn är det nödvändigt att säkerställa att den sekretessen hålls och att de myndigheter som kommer i kontakt med kvinnor och barn vet hur de ska hantera sekretessen angående kvinnor och barns folkbokföring.

Folkbokföring av barn

11.4.2 Barn som bor lika mycket hos båda sina föräldrar

Enligt SCB bor tre av tio barn växelvis hos sina föräldrar och antalet barn som bor växelvis hos sina vårdnadshavare ökar allt mer.

De rådande folkbokföringsreglerna och utredningen anser att barnet ska vara folkbokfört där det faktiskt tillbringar sin tid. Trots det anser utredaren att vid växelvis boende ska barnet bara var folkbokfört hos en av föräldrarna. I de fall då en av vårdnadshavaren flyttar från det gemensamma hemmet skall barnet vara folkbokfört på den gamla adressen. För de kvinnor som utsatts för mäns våld innebär detta synsätt ett stort problem eftersom det oftast är de som måste flytta från den tidigare gemensamma bostaden. Det är dessutom inte ovanligt att de måste fly från bostaden för att de och deras barn ska kunna var trygga och kunna leva i säkerhet, utan att bli utsatta för våld.

Genom att barnet folkbokförs i den gemensamma bostaden så förlorar kvinnan i dessa fall möjlighet till t.ex. bostadsbidrag. En kvinna som levt eller lever med en man som använder sig av våld får ofta sin ekonomi förstörd av mannen. Det ekonomiska våld som kvinnor utsätts för av dessa män har på senaste tiden uppmärksammats allt mer och man har också kunnat se att dålig ekonomi i vissa fall är en av anledningarna till att kvinnor som utsätts för våld blir kvar längre i förhållandet med den våldsamme mannen.

Det kan inte anses var lagstiftarens syfte att se till så att kvinnor som flyr från våldsamma män straffas genom att de förlorar rätten till t.ex. bostadsbidrag för att barnet folkbokförs i det tidigare gemensamma hemmet, hos den våldsamme mannen.

Flyttar båda föräldrarna och barnen bor växelvis hos båda sina vårdnadshavare skall dock barnet folkbokföras i den bostaden som ligger närmast barnets skola o.s.v. Även detta kan medföra problem för de kvinnor som flyttat från en våldsam man eftersom kvinnan oftast flyttar en bit bort bara för att få så mycket distans som möjligt mellan sig och den våldsamme mannen. Inte heller i detta fall kan det anses vara i enlighet med lagstiftarens syfte att straffa kvinnan med att folkbokföra barnet hos mannen.

För att undvika de problem som redovisats när det gäller växelvis boende är det bättre att man ändrar de gällande reglerna och därmed även utredningens förslag så att barn vid växelvis boende kan folkbokföras hos båda vårdnadshavarna.

11.4.3 Vem ska göra flyttningsanmälan för barn?

Män som utsätter kvinnor och barn för psykiskt, fysiskt, sexuellt eller ekonomiskt våld använder sig av alla möjligheter att fortsätta göra livet krångligt och svårt för kvinnorna. De regler som för närvarande gäller vid gemensam vårdnad, om att den förälder som har barnet stadigvarande bosatt hos sig ska ha tillstånd av den andra föräldern, är just en sådan situation som oftast leder till ytterligare konflikt.

Utredningen lutar sig mot att föräldrarna i dessa lägen ska kunna kommunicera med varandra. Så fungerar det dock inte de lägen då mannen använt sig av våld eller hot för att kontrollera kvinnan och barnen. Dessa män motsätter sig att barnen flyttar bara för att ställa till mer problem för kvinnorna. Utredningens förslag, som är att

inte ändra de gällande reglerna innebär att man inte tagit hänsyn till de kvinnor och barn som utsätts för mäns våld.

Det finns inget egentligt syfte att ha kvar de gällande reglerna. Om boendeföräldern flyttar och den andra vårdnadshavaren motsätter sig en sådan flytt kan denne väcka talan vid domstol. Genom att ta bort kravet på samtycke vid flytt och istället överlåta tvistelösningen till domstol så kommer alla konflikter som bara är uppkomna för att ställa till problem för boendeföräldern att försvinna. Den vårdnadshavare som inte är boendeföräldern kommer att ha sitt skydd för att barnet inte flyttas bort för långt genom att domstolarna tar hänsyn till barnets behov av kontinuitet i sin invanda miljö och med sina vänner samt skola eller dagis. Skulle barnet flyttas för långt bort från sin invanda miljö kan den andre vårdnadshavaren därmed få boendet av barnet överflyttat till sig. Genom att ta bort kravet på samtycke kommer antalet konflikter att minska vilket särskilt gynnar barnen. Det kommer även leda till att säkerheten och tryggheten för de våldsutsatta kvinnorna ökar.

Särskilt absurt blir situationen angående samtycke vid flytt då barnet bor växelvis hos båda sina föräldrar. I detta läge krävs samtycke från den förälder som inte har barnet folkbokfört hos sig för att den andra vårdnadshavaren ska få flytta. Däremot behövs inte något samtycke för att den vårdnadshavare som inte har barnet folkbokfört hos sig ska få flytta. Detta trots att barnet bor lika mycket hos båda föräldrarna och därför blir lika påverkad av att den föräldern flyttar. Denna situation visar även att det inte handlar om vad som är bäst för barnen utan att samtycke vid flytt endast är en kontrollfunktion för den förälder som inte barnet är folkbokfört hos. Denna kontrollfunktion missbrukas dock och då särskilt av de män som använder sig av våld och hot för att kontrollera kvinnor och barn. För att få bort dessa konflikter anser Roks att kravet på samtycke vid flytt helt skall tas bort.

12.3.10 Vem ska göra flyttningsanmälan för barn med särskilt skyddsbehov?

Enligt förslaget skall inte samtyckesprincipen vid flyttningen frångås då det finns ett registrerat skyddsbehov av barnet. Detta innebär att kvinnor och barn som lever med sekretessmarkering och som är hotade av den andra vårdnadshavaren skall begära in samtycke från denne för att kunna flytta. Utredningen anser inte heller att den risk som i dessa fall föreligger för sekretessbrott ska leda till att man frångår regeln om inhämtande av samtycke vid flytt. Detta visar att utredaren inte satt sig in i vad det innebär för hotade kvinnor och barn när sekretessen bryts och deras nya adress eller namn kommer till den andra vårdnadshavarens kännedom. Dessa kvinnor och barn är mycket utsatta och har börjat bygga upp sina liv på den nya adressen. Att den våldsamme mannen får reda på deras adress innebär oftast nya uppbrott och en ny flytt för kvinnan och barnet.

Det är svårt att se varför man i utredningen anser att inhämtande av samtycke vid flytt skall gå före kvinnors och barns säkerhet. Det är också orimligt att begära att kvinnor som måste gömma sig från våldsamma män ska behöva be dessa män om tillåtelse för att flytta till en adress som ska vara hemlig för mannen. Det finns tillräckligt många skäl för att man istället ska ändra de nuvarande reglerna och utredningens förslag och därmed helt frångå samtyckesprincipen i dessa fall.

Skydd av person

När det gäller skyddade personuppgifter i folkbokföringen d.v.s. sekretessmarkering, kvarskrivning samt fingerade personuppgifter så är det viktigt att dessa frågor hanteras på central nivå inom Skatteverket. De personer som arbetar på dessa enheter behöver ha god utbildning i mäns våld mot kvinnor och barn. Det är också viktigt att de myndigheter som kommer i kontakt med skyddade personuppgifter i folkbokföringen får utbildning i vilka konsekvenser det kan få för kvinnor och barn om deras adress röjs för den våldsutövande mannen. Tidigare har posten, bilprovningen, socialtjänsten, försäkringskassan och sjukvården varit myndigheter som läckt uppgifter till mannen eller andra släktingar.

Det måste också gå smidigt för kvinnan att ha ett fungerande liv trots t.ex. kvarskrivning. Många myndigheter saknar utbildning i vad kvarskrivning innebär och kvinnan kan i dessa fall bollas fram och tillbaka mellan olika landsting, försäkringskassor och socialtjänster som anser att det är myndigheten i det andra länet eller kommunen som ska ta ansvar för kvinnan. Det kan även innebära att när domstolen ser att kvinnan har en kvarskrivning så anges det i domar och protokoll att adressen är sekretessbelagd. Tyvärr försvinner då hela idén med kvarskrivning eftersom man på detta sätt meddelat mannen att hon inte bor kvar på sin gamla adress.

Kvarskrivning medför att räkningar och annan post skickas centralt till särskilda enheter inom Skatteverket, vilket ibland innebär kraftiga förseningar med posten. Det är av vikt att Skatteverkets hanteringstid är så kort som möjligt för att minska risken med t.ex. betalningsanmärkningar.

Vidare bör beslut om skyddade personuppgifter i folkbokföringen kunna överklagas av kvinnan och barnet. Dessutom bör tidgränserna för hur länge folkbokföringssekretessen ska gälla tas bort.

Sammanfattning

För de kvinnor och barn som utsätts för mäns psykiska, fysiska, sexuella och/eller ekonomiska våld innebär de rådande reglerna angående folkbokföring av barn vid gemensam vårdnad ofta nya svåra konflikter med den våldsutövande mannen. De regler som för närvarande gäller och som enligt utredningen även ska gälla i framtiden tar ingen hänsyn till den situation som dessa kvinnor och barn lever i. Den kvinna som lever eller har levt med en man som använt sig av våld måste enligt utredningens förslag fråga den våldsutövande mannen om samtycke till att de får flytta om de har gemensam vårdnad om barnet och kvinnan är boendeförälder. Detta leder oftast till nya svåra konflikter där Skatteverket och folkbokföringsreglerna används av mannen för att han ska fortsätta kontrollera kvinnan rörelseutrymme. Mitt i detta finns dessutom minst ett barn som hela tiden drabbas av konflikterna.

Det är särskilt anmärkningsvärt att utredningen inte anser att man bör fråga reglerna om att inhämta samtycke till flytt trots risken för sekretessbrott, ens då Skatteverket vet att kvinnan och barnet har ett särskilt skyddsbehov från den andra vårdnadshavaren.

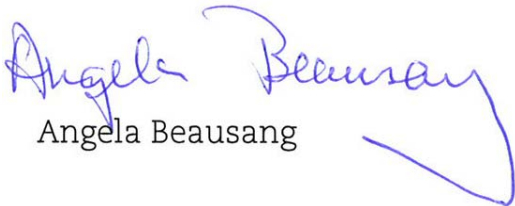
Det är viktigt att alla myndigheter som kommer i kontakt med skyddade personuppgifter har goda kunskaper i mäns våld mot kvinnor och deras barn. Det är viktigt att sekretessen hålls för dessa kvinnor och barn som behöver skyddas.

Konsekvenserna av att adressen blir känd kan vara förödande och ibland livsfarligt för kvinnan och barnet. Vidare bör beslut om skyddade personuppgifter i folkbokföringen kunna överklagas av kvinnan och barnet. Dessutom bör tidgränserna för hur länge folkbokföringssekretessen ska gälla tas bort.

I arbetet med betänkandet har Roks hela tiden haft våldsutsatta kvinnor och deras barn i fokus.

I detta ärende har Marie Glaas, styrelseledamot, varit föredragande. Ordförande Angela Beausang har varit beslutande.

Stockholm 2010-03-31

Angela Beausang